

פסחים קיב

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

רע"י בב"י (יו"ד סי' ו) דכל שאסור משום רוח רעה אינו אסור בדיעבד. וכ"כ בתשו' שבות יעקב (ח"ב סי' קה) ובפת"ש (יו"ד סי' קטז סק"ד). וע"י בבית אדם (שער או"ה סי' ג) בשם הגר"א. וע"ע בחיי אדם (כלל ב) ובמשנ"ב (סי' ד ס"ק יד) ובערוה"ש (שם סט"ו). וע"י מש"כ בשמ"ב (ח"ג סי' קלו סק"ד) בענין אתרוג שהיה תחת המיטה אי כשרה למצוה. וע"ע מש"כ בשמ"ב קונ"א (ח"א סי' לג סק"ה) להתיר להניח תחת עגלת הילדים אוכלין כשהולכין עמהן בשוק.

דף קיב. אוכלין ומשקין תחת המטה, רוח רעה שורה עליהן. כתב בתורת חיים (שבועות טו.) דזה משום שהשינה אחד מששים במיתה הוא, כיון דנשמתו יוצאת, ולהכי רוח טומאה שורה עליו בשעת שינה, וזה טעם נטילת ידים שחרית, וכשהוא מאהיל בשעת השינה על האוכלין הרי הן כאילו היו באוהל המת. ומרהיט לשונו שם משמע, דזה דוקא בלילה בשעת השינה ע"ש.

2. ספר דבר יעקב

הרמב"ם [רוצח יב-ה] כתב לא יתן אוכל תחת המטה אע"פ שהוא עסוק בסעודה שמא יפול בו דבר שיכול להזיק והוא אינו רואהו. ומבואר ברמב"ם שגם אם לא ישן איכא איסור, ודוקא כשהוא מגולה איכא איסור, ודוקא אם נפל למקום שיש לחשוש שאינו רואהו.
הראב"ד כתב, זה בירושלמי ומפרשים משום רוח רעה. הכינת אדם [כלל סח-ג אות סג] מקשה למה הראב"ד מביא מהירושלמי ולא הביא מגמ' דידן. ותירץ שהיה לראב"ד גירסא אחרת בגמ' כאן. הפר"ח (יו"ד סימן קטז-ו) מקשה למה הרמב"ם שינה מהטעם שמבואר בגמ' משום רוח רעה [ואפילו במכוסה איכא איסור].
הברכי יוסף (יו"ד סימן קטז-ט) מתרץ שדרך הרמב"ם להשמיט כל עניני רוח רעה.

3. שו"ע יורה דעה - סימן קטז

(ה) צריך לזהר מלינת מעות בפיו, שמא יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין. ולא יתן פס ידו תחת שחיו, שמא נגע ידו במצורע או בסם רע. ולא יתן ככר לחם תחת השחי, מפני הזיעה. **ולא יתן תבשיל ולא משקים תחת המטה, מפני שרוח רעה שורה עליהם.** ולא ינעוץ סכין בתוך אתרוג או בתוך צנן, שמא יפול אדם על חודה, וימות: **הגה - וכן יזהר מכל דברים המביאים לידי סכנה, כי סכנתא חמירא מאיסורא** ויש לחוש יותר לספק סכנה מלספק איסור, ולכן אסור לילך בכל מקום סכנה כמו תחת קיר נטוי או יחידי בלילה, **וכן אסרו לשתות מים מן הנהרות בלילה או להניח פיו על קלות המים לשתות, כי דברים אלו יש בהן חשש סכנה** (רמב"ם)...

4. שו"ת שבות יעקב חלק ב סימן קה

שאלה טרוד מבני ישיבתי פה מיץ האלוף כהר"ר גרשון נר"ו מי שנתן אוכלין ומשקין תחת המטה אם אסורין בדיעבד וכן בכל הדברים הנזכרים בי"ד סימן קט"ז ולכאורה יש להוכיח דמותר ממ"ש הבי"ד סי' ו' ח"ל כתב בעל העיטור דלפ"ז

בדיעבד נמי פסולה אבל בירושלמי אמרו שהטעם מפני שרוח רעה שורה עליו וכתב בעל העיטור דלפי"ז בדיעבד שחיתתו כשרה וכו' הרי קמן בדיעבד אין חשש רוח רעה וה"ה לאינן הנזכרים שם אך באשר שהגמרא ופוסקים החמירו בסכנה זו והפליגו מאוד וחמירא סכנתא מאיסורא יש להסתפק.

תשובה בדבר אוכלין ומשקין שנותן תחת המטה אם אסורין בדיעבד נ"ל פשוט דאין כאן חשש איסור בדיעבד רק דבכל אלו מבואר בש"ס ופוסקים דהוא רק אזהרה לכתחלה וכמשמעות בעל העיטור אך כדי שלא להוציא חלק בלי ראייה כלל נ"ל להוכיח שכן הוא דהא מצינו בסוגיא דש"ס כמה פעמים שהזהירו לחבר שלא יאכל אצל עם הארץ מפני דברים שאינם מתוקנים ובפרק חזקת הבתים דף נ"ח ע"א מטה של ת"ח כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלין בימות החמה ומנעלי' בימות הגשמים ושל עם הארץ דומה לאוצר בלום ופרש"י וז"ל מטת עם הארץ כל דבר מניחין תחת מטתן אוכלים וכלים עכ"ל וא"כ אמאי לא חששו חכמים איך יאכל עמו הלא חמירא סכנתא מאיסורא אלא ודאי פשוט דכל הני הוא רק אזהרה לכתחלה אבל בדיעבד אין קפידיא כלל גם לא הוזכר בשום פוסק שום איסור בדיעבד בענינים אלו וכו"ל הקטן יעקב.

5. פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות מאכלי עובדי כוכבים סימן קטז סעיף ה
(ה) תבשיל ולא משקים בספר בינת אדם כלל ס' ס"ג **כתב בשם הגר"א ז"ל דה"ה אוכלין חיינ כמו צנון ואם עשה כן יזרקם במקום שלא ימצא אותם אדם והוא ז"ל כתב ע"ז דהאידינא כיון דדשים בה רבים כו' ע"ש** עוד והנה מ"ש דה"ה אוכלין חיינ באמת הכי משמע בגמרא דב"ב דף נ"ח דאיתא התם מטה של ת"ח כיצד כל שאין תחתיה אלא סנדלים כו' עי' בפירש"י שם. ומ"ש ואם עשה כן כו' עמ"ש בס"ק שלפ"ז בשם שב"ו"י:

6. ספר בינת אדם - שער איסור והיתר כלל סג
[פב] בפרק ערבי פסחים דף קי"ב איתא תנא אוכלין ומשקין תחת המטה אפילו מכוסה בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהן ולפי זה משמע דאין חילוק בין אוכלין חיינ או מבושלין וכן שמעתי שהגאון החסיד ז"ל צוה בצנון שהניחו תחת המטה לחתוך לחתיכות קטנות ולזרקה כדי שלא ימצאנה אדם ואמנם דבר זה מצוי מאוד בבני הכפרים שמניחים כל הלפתות וביצים תחת המטה ואפשר כיון דדשי בה רבים שומר פתאים ה' כדאיתא בגמרא בדוכתי טובא וכמו שכתבו תוספות ביומה דף ע"ז ע"ב גבי שיבתא ועוד נראה לי דלפי הנראה לא גרסינן בפסחים אוכלין כלל שהרי הרמב"ם וסמ"ג ורי"ף ורא"ש וראב"ד כולם כתבו דין זה על פי הירושלמי שהביא רי"ף בפרק אין מעמידין תבשילי תותא ערסא וכתב הרמב"ם והסמ"ג הטעם משום שמא יפול בו דבר. וראב"ד כתב מעצמו שהטעם משום רוח רעה שמע מינה דלא גרסינן בגמרא דידן אוכלין ואפשר שלא גרסו כלל האי ברייתא אפילו משקין שהרי לא כתב כלל דין דמשקין וכיון שכולם כתבו רק תבשיל וכדאיתא בירושלמי אין לנו אלא מה שחידשו דוקא תבשיל ולא דברים חיינ והגאון החסיד חשש לגירסא שלנו ומה שאמרו בגמרא אפילו מחופין בכלי ברזל נראה לי על פי מה שכתב בסיומן קי"ו בשעת התקופה שאם נתן ברזל אין רוח רעה שורה ולכן קאמר דתחת המטה לא יועיל:

7. תשובות והנהגות כרך ב סימן א
שאלה: להכין מי נטילת ידים לבוקר תחת המטה, ובענין מים מגולים ליטול מהם לנט"י שחרית הנה לגבי אוכלין ומשקין שהיו תחת המטה כשישן, הגר"א זצ"ל החמיר מאד שאסור לאוכלם משום רוח רעה, ולפי זה המים האלו שתחת המטה רוח רעה שורה בהם ולכן יתכן שאין בכחם להעביר רוח רעה, וגם לפעמים המים מגולין, ולהגר"א גם בזמנינו יש להחמיר כהרמב"ם פ"א מהלכות רוצח ושמירת נפש הט"ו, דמים שנתגלו אסורים אף ברחיצה ואפילו להדיח הרצפה, ואף להמכריעין לאסור בשתיה לכד (עי' דרכ"ת יור"ד קט"ז - ז) נראה דיש לחוש אף לנטילה משום "הקריבהו נא לפחתך" שלא לקיים מצות נט"י במים האסורים לשתיה וכדמשמע כעין זה בירושלמי סוף סוכה ע"ש, ועיין בשד"ח הל' חנוכה שבייר שגם בקיום מצוה אמרינן הקריבהו נא לפחתך, ומיהו יש לדון בנטילת ידים שדינה כרשות וכמבואר ברמב"ם פרק י"א דברכות ה"ג [שרק אם אוכל פת חייב ליטול ידיו] שלא הקפידו בה על לפחתך כמו בקרבנות ואתרוג שהם חובה אבל כאמור גם אם ננקוט דמשום "הקריבהו נא לפחתך" מותר, ובפרט לדידן דנקטינן דאין נאסר המשקין בדיעבד, מ"מ כיון שחוששין מרו"ר במשקין שתחת המטה, אין בכוחם להעביר הרוח רעה וכמ"ש. [ובספר "נחלת אבות" (מנכד אחי הגר"א זצ"ל) כתב שיש ליהדר באוכלין ומשקין שתחת המטה אפילו שהו שם עראי כשינעור, ואף אם נראה לכאורה בחוש שלא מזיק, מ"מ פוגם מאד בנפש ע"ש ובדברינו בשו"ת תשובות והנהגות ח"א ח' י', וכן בדרכי תשובה קל"ז (ל"ח) מחמיר אפילו אינו ישן].

ולמעשה נראה להחמיר ולאסור להניח מי נטילה תחת המטה כשישן, שמא לא מועיל כלל הנטילה להעביר רוח רעה במים שבהם גופא יש רו"ר ונשאר בטומאתו, ואם מחמיר גם כשלא ישן עדיף וכמ"ש, והחומרא לכ"ע אף אם לא נאסר לשתיה, מ"מ מים ברוח רעה לא מעביר רו"ר, וכ"ש לגר"א שהאיסור משום רוח רעה חמור עד שאינם ראויים לשתית אדם, מטעם זה גופא לא מעבירים טומאה, וראוי להחמיר טובא בנטילת ידים בבוקר שבלעדה האדם נשאר ח"ו בטומאה כל היום, וכן שמעתי פעם מפי הגאון דברייסק הגרי"ז ס' זצ"ל "הינך הבנים ובנות מתחיל ליטול ידם לטומאה, ולא מלתא זוטרתיה היא ליהדר בכך" ע"כ, וע"כ כמש"נ (רק לא שמעתי ממנו מאיזה גיל ליהדר בכך בקטנים, והאחרונים דנו בזה). ועיין ב"שערי רחמים" מהגר"א (קנ"ו אות ב') בשם הגאון רבי חיים מוואלווין זצ"ל שהגר"א החמיר רק לעצמו באוכלין שתחת המטה אבל לאחרים היקל. ולענ"ד מיירי בלא שישנו עליהם, אבל בשינה יש להחמיר טובא שאפילו לעכו"ם אין למכור שמא ימכרונו לישראל. ומי נטילה שכבר נטל מבואר בזה"ק (מובא בב"י ס' ד') שיש בהם רו"ר שעוברת מהידים אל המים והיו סכנה. ואין אנו בקיאין איזה סוג רו"ר היא. ואולי מתדבק חזא בחבירו ולא מועיל כלל, ושפיר העלינו שצריך להחמיר בזה.

8. מהרש"א על פסחים דף קיב/א
גמ' נימא ז' קולות שאמר דוד על המים כו'. דאלו ז' קולות קדושות שלו יתברך ברוך הוא וכנגדן נתקן ביום הקדוש בשבת ז' ברכות כדאמרינן פרק אין עומדין והם ז' קולות בדיבורן מבריחין הרוח רע שעל המים ...

9. ספר דבר שמואל

בשלטי הגבורים סו"פ צמה אשה צסס רי"ז הוכיח מעאן דלא
כמ"ה דלא התירו לחש אלא כשכבר חלה אבל להגן מן
החולי אסור ללחוש מדרכי האמורי, והרי כאן התירו ללחוש להגן
מן הכיזק עכ"ל, ואפ"ל כיון דהלחש הוא להצריח את המזיק ששורה
כבר על המים הוי כמו שחלה.

10. תוספות ביצה דף טו/ב

לוו עלי ואני פורע - והא דאמר (פסחים דף ק.) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ה"מ כשאין לו לפרוע:

11. ספר דבר יעקב

בן ואפילו מן התמחוי וכו': פשיטא - לכאורה
קשה למה כ"כ פשוט שנותנים מהתמחוי לארבע
כוסות, הרי אין נותנים מהתמחוי לצורך קיום שאר
מצוות. וי"ל דד' כוסות הם חלק מהסעודה של ליל
פסח ולכן פשיטא שנותנים מהתמחוי. ומשני לפי
ר"ע אינו פשיטא, שר"ע סובר שאדם חייב לעשות
בשבת ויר"ש סעודות כמו בימי החול כדי לא ליטול
מהתמחוי.

12. ספר דבר שמואל

ואפי' מן התמחוי פשיטא לא נצרכה אלא אפי' לר"ע.
רש"י פירש צמשה דאם לא נחנו לו גבאי נדקה ימכור את
מלבושו או ילוח או ישכיר את עלמו בשביל יין לדי' כוסות, וקשה דא"כ
מאי פריך פשיטא.
ונראה דאפ"ל דעיקר מחלוקת ר"ע וחכמים הוא/דחכמים סוצרים
שבעילו עליו המלוח אף כשאין בו וחיוב לצזות עלמו במכירת
כסותו וליטול מן הקופה ולהשכיר עלמו, ולכך פריך בגמ' פשיטא,
שזכו דין בכל המלוחות שיש לעשות כל מלדקי ואף לצזות עלמו ולאן
דוקא דדי' כוסות, ומתוך לא נריכח אלא לר"ע שסוצר בכל המלוחות
צזמן שאין לו משלו פטור מן המלוח ואין חייב לצזות עלמו אבל
משום פרסומי ניסא מודה דחייב לצזות עלמו צנעילה מקופת הדיקה
וצמכירת כסותו ולהשכיר עלמו דדין אחד הוא, והרש"י צפירוש
המשנה הוא למסקנת הגמ'.

13. ספר בניהו בן יהודע על פסחים דף קיב/א

שם ואל תדור בעיר שראשיה תלמידי חכמים. [1] עיין פירוש רש"י ז"ל. [2] ועוד נראה לי בס"ד כיון שדרכם
למנות את תלמידי חכמים לראשים אם כן יש חשש פן גם לו יסכימו עליו למנותו מן הראשים ואז יתבטל
מלימודו. [3] או יובן בס"ד, דהטעם מפני שהראשים צריכים ליסר את המון העם ולהוכיחם במילי דשמייא,
ולכך המון העם שונאים אותם ומדברים אחריהם דברים של בזיון, וכמו שאמרו בגמרא האי צורבא מרבנן דרחמי
ליה בני מתא משום דלא מוכח להו במילי דשמייא, ואם הראשים האלה הם תלמידי חכמים, אז יהיו כל התלמידי

חכמים שנואים אצל המון העם ואפילו אותם שאין להם עסק עמהם, כי כן היא המדה והמנהג בעוונותינו הרבים אם אדם עם הארץ יש לו איזה דבר עם אחד תלמיד חכם הוא יבזה וידבר סרה על כל החכמים, ולכן אל תדור בעיר זו פן תהיה שנוא ללצים אלו על חנם. [4] או יובן בס"ד אם הראשים תלמידי חכמים מוכרה להרבות בתכשיטין לנשים שלהם, מאחר שהם פרנסים של העיר צריך שיתכבדו נשיהם, ואם כן אתה תרצה אשתך גם כן לעשות לה תכשיטין רבים כמותם, באומרה כמו שאלו הם חכמים ועושין תכשיטין לנשיהם גם אתה תעשה לי תכשיטין כמותם אף על פי שאתה חכם:

14. ספר בניהו בן יהוידע על פסחים דף קיב/א

שם אני אומר ליוחאי אבא ומוסרך למלכות. פשט המאמר קשה להולמו איך יוציא רשב"י דברים כאלה מפיו לרבן, ואפילו אם נאמר שהוא לשון גוזמא, ועוד והלא כבר נמסר למלכות שהוא חבוש בבית האסורים כדי להרגו ומה יוסיף לו במסירה מחדש. ונראה לי בס"ד דאין כונת רשב"י על מלכות הרשעה חס ושלום, אלא כונתו על מדת המלכות שבקדושה, אשר בעשר ספירות למעלה שבידה מסור פועל הדין והעונש כנודע. וידוע כי יוחאי אביו של רשב"י היה אדם גדול בתורה והתנאים הגדולים קורין אותו חברינו. וכונתו לומר שאומר ליוחאי אבא שיעניש אותך על ידי כונות הידועות לו בעבור שאין אתה מלמדני תורה, ומאחר דפעולת העונש היא נמשכת מן ספירת המלכות לכך אמר לו מוסרך למלכות. וכך היו מענישים הצדיקים בנפילת אפים שהיא בסוד המלכות, וכאשר עשה ר' אליעזר לרבן גמליאל שהענישו בנפילת אפים שהיה עושה ביום, וכנזכר בגמרא דמציעא [דף נ"ט ע"ב]:

15. ספר דבר יעקב

ה) אם ביקשת ליחנק היתלה באילן גדול -
יש כאן כמה פירושים.
א. רש"י מפרש אם ביקשת לומר דבר שישמעו ממך, אמור בשם אדם גדול. ומשמע שיאמר אפילו לא שמע ממנו.
וכן לומד המגן אברהם [סימן קנו-ב] ומוכיח מכאן שאם שמע דין ונראה לו שהלכה כך, מותר לאמרו בשם אדם גדול כדי שיקבלו ממנו. וכן נראה מהגמ' [לעיל כו.] ששמואל הפך דברי רבי וחכמים כדי שדברי חכמים יהיו לאיסורא ויפסקו כמותם. [עיין מכתמא"י ח"א עמ' 94, מהו אמת ומהו שקר].
המג"א מקשה מהא דקתני [סוף מס' כלה] האומר דבר בשם חכם שלא שמע ממנו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל, ונשאר בצ"ע.
המחצית השקל מתרץ שדבר שאפשר לפקפק בו אסור לומר בשם חכם אחר, שמא יתגנה אותו חכם בדבר, אבל דבר ברור שאין בו ספק מותר לומר בשמו כדי שיקבלו ממנו. האליה רבה מתרץ שבמסכת כלה מדובר היכא שהיו שומעים דבריו גם אם לא היה תולה השמועה ברבו.
ב. הרשב"ם מבאר למד מפי רב ואומר שמועותיו בשמו.
ג. רבינו חננאל מבאר אם רצית לשאול בדבר איסור שאל חכם גדול ועשה כדוראתו.

16. חתם סופר על התורה---ליקוטים

[מ"ה] חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך, והדרך צלח רכב על דבר אמת. אחז"ל אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול פירש"י בפ' ע"פ [ק"ב]. אם תרצה לומר שמועה שיקבלוהו ממך אמור בשם אדם גדול ויקבלוהו, נ"ל דהמשילו לחנק משום דאחז"ל [יבמות צ"ו ע"ב] אגורך באהלך עולמים זהו שאומרים שמועה משמו, ואמר אם תרצה ליחנק ולא איכפת לך להחשב חי אגורה באהלך עולמים, אם לא איכפת לך בזה תלהו באילן גדול, אלא שיש לעיין איך אתלה באילן גדול טעותי והשמועה אינה מכוון להלכה ואיך אתלה באילן גדול, וי"ל כיון דזה לא איכפת לו בהוד והדר וכבוד לשמו ורוצה לאמרו בשם גדול אחר כדי שלא תשתכח א"כ כל עסקו רק לשם ה' זהו בטוח שיכוון ההלכה אל האמת. והיינו דקאמר חגור חרבך, חרבך שלך חגור אותו על ירך גבור אחר אדם גדול, וחגור עליו על הגדול הודך והדרך ולא תבקש אתה גדולות, ואז תהי' בטוח שהדרך צלח ורכב על דבר אמת כי תכוון ההלכה אל האמת:

17. ספר דבר יעקב

ג] מצוה וגוף טהור נושא אשה ולו בנים - האגרות משה [אה"ע סימן א] מבאר בשני אופנים. א. הרוצה לקיים מצוה שעל ידה יהיה גופו טהור, ישא אשה ויקיים בזה מצות פריה ורביה וגופו יהיה טהור. עוד פירש מי שנושא אשה אע"פ שיש לו בנים, וכבר קיים פריה ורביה, והוא נושא אשה כדי להנצל מהחטא הרי בזה גופו נעשה טהור.

18. ספר דבר שמואל

מצוה וגוף טהור נושא אשה ולו בנים. [באגרות משה אה"ע] סי' א' הביא צ"י פירושים צ"ה. [א. ע"י שמוליד בנים מקיים מצוה פו"ר ושבת, וגם גופו טהור מהרכווי עבודה, והקשה ע"ז א"כ אינו דומה לרישא דמצוה וגוף גדול אוכל פירות ולא שכר [יעב"ץ ורש"י הגיהו ולו] שהמצוה נמשכת כל הזמן שמעוהו צד אחרים ומשח"כ בנושא אשה כשפסק להוליד נפסקה מצוהו. פירוש ב"י דאף שיש לו בנים מאשתו הראשונה מי"מ חייב לישא אשה כדאיתא ציצתא (ס"א) ומנוה, לנגל מהרכווי, וגוף טהור אף מטומאה צאונם, וכדאיתא ציומא (ע"צ) יראה ד' עבודה הנושא אשה ואח"כ לומד תורה, וכן מוכח בקדושין (כ"ט:): הא לן והא לבו, וצ"מ צ"מ איתא דדוקא שאין ילדו מחגבר עליו ומי"מ צ"י א"י נושאים אשה תחילה אע"ג שאין ילדו מחגבר עליהם כדי ללמוד תורה בעברה היינו עטורים אף מטומאה אונם, אה"ד. אך הפירוש הצי' דחוק מאד בלשון הגמ' דא"כ חיצות ולו בנים מיוחדים. ומה שהקשה שאינו דומה לרישא, אפשר ליישב ע"פ מ"ש המניח מצוה א"י שאין מעשה הביאה או ההולדה קיום המצוה, אלא מה שיש לו בנים והרא"י נהיו לו בנים צניותו ונתגיירו דקיים פו"ר, ולפ"ז מצוה פו"ר נמשכת בתמידות.

19. ספר באר מים חיים - הלכות לשון הרע - כלל ד

(מא) אם רואה. אין להביא ראיה לדין זה ממה שאמרו בערבי פסחים שצוה רבי לבניו אל תדורו בשכנציב משום דליצני ניהו ומשכי בליצנותא, דאפשר שזה היה מפורסם לעין הכל ובזה לא שייך לשון הרע.

20. ספר באר מים חיים - הלכות לשון הרע - כלל ג

מכל הני מוכח דאסור לומר גנאי על חברו אפילו בפניו ואפילו שלא בבית דין, ואפילו בדבר שראה אותו בעיניו ולא היה מונע את עצמו מלומר בפניו, ובאופן שמוטר לשנאותו, כדאיתא שם בגמרא במימרא דרב אשי. ובמעשה הנ"ל גם כן אסור בכל גווני לומר בפניו ושלא בפניו, אם לא שנתרץ בדוחק דר' יוסי לא אמר רק לתלמידיו ודבריו היה אצלם מהימן כבי תרי דבכה"ג שרי כדאיתא בפסחים שם, אבל אם כן יקשה אמאי קאמר אנא כר' יוסי סבירא לי והדין כל מילתא דמתאמרא וכו' קאמר אכולי עלמא ואולי נתרץ דר' יוסי איירי באיש שהוא מפורסם לאיש בליעל שמוטר לגנות מעשיו לעין כל כדי להתרחק משכונתו ושלא ללמוד ממעשיו הרעים וכדאיתא בערבי פסחים במעשה דרבי שצוה לבניו אל תדורו בשכנציב משום דליצני ניהו ומשכי בליצנותא. ...

21. ספר דבר יעקב

ד] ואיכא דאמרי דלא תינסב גיורתא - בהג' היעב"ץ [הוריות יג. וברכות ה:] מקשה איך נשא גדולי ישראל גיורת, כגון יהושע שנשא את רחב וכוזעו נשא את רות. ותירץ שאין כל הגיורת שוות, ויש מהן שראוי לישא אותן. עוד תירץ הנביאים והחכמים עשו על פי רוח הקודש.

22. ספר קב הישר - פרק פח

"החודש הזה הוא לכם" לכ"ם הוא אותיות מלך, לרמז שחודש ניסן הוא מלך וראש לכל החדשים... עוד יש ליתן טעם לשבח על מה שכתבתי שמתפללין הנשמות קדושות בחודש ניסן דווקא על חיי בני אדם כי ידוע מ"ש רז"ל מרחיקין מן שור שחור בחוד' ניסן מטעם שהשטן מרקד בין קרניו, והענין הוא כתב הרב האר"י ז"ל, "כי בימי ניסן מתחילין הדשאים להצמיח ולפרות בארץ שיוכל השור לאכול ממנו" וכהיום בעו"ה רוב העולם נכשלים בחטאים ובפשעים קצתם נכשלין בדברם דברי לשון הרע וליצנות וקצתם במחשבות רעות, וקצתם חוטאים בגופן, והנה יש ג' מיני עונות, עון, פשע, חטאה. ובכל יום חדשים לבקרים מתחדשים לחובה ועונות מכריעים הזכיות ובעבור כן הנשמות היוצאים מן בנ"א במותם נדחים הן מחוץ לפרגודא קדישא ויורדים מטה וסגורים בקרקע העולם וכאשר הדשאים והעשבים מתחילין לצאת מן הארץ אז נשמות הרשעים מתדבקין בהעשבים כדי שיאכל' בעלי חיים, ואח"כ כשיאכל האדם את הבשר או את העשבים אם הוא כשר על ידו הוא מתקן אותה הנשמה שהיא מגולגלת בעשב או בבשר ומקרבין את הנשמה לקדושה ע"י ברכה, ואז הנשמות הנדחין יוצאין מאפילה לאור גדול. והנה טבע השור שהוא אוכל דשאים הרבה ואז מתכנסין בקרבו אלו הנשמות הדחויין ובזמן היותם מסוגרים בארץ ניתוסף בשור ענות וגבורה של הסטרא אחרא ואז הוא מועד להזיק, ובפרט שור שחור כיון שהשחרות מורה בלאו הכי על ההיזק, ולכן נכון הוא להתפלל על אותן הנשמות הנדחות ובפרט על אותן הנשמות שמתדבקין בעשבים שאין עולין מהרה למקום

23. ספר דבר שמואל

והמשמש מטתו לאור הנר הויין לו בנים נכפין. נראה דאינו צהורה עונש על שאינו לנע צחשמישו, שהרי צחשמש ציוס מאפיל צטליחו, וצחור הכר לא מכני האפלת עלית כמבואר צשו"ע או"ח סי' ר"מ סעי' י"א, אלא ל"ל שהוא ענין סגולי, וצוה מובן צוחר לשון הזכר של הרמזים צפכ"א מצי' אויס"צ ה"י, וצ"ל אסור לאדם לשמש מטתו לאור הכר וכו' וכן אסור לישא ל לשמש מטתו ציוס שצוה פנים היא לו עכ"ל, וכייו דצחור הכר שהוא

סכנה לוולד גם צנכרי אסור להכניס בניו לסכנה ומשא"כ במשמע
ציוס שהוא מפני הצושה וכמושא"כ שפזות פניס היא לו, ומדה זו
ללטיינו ישראל דוקא וכמושא"כ הרמזים פי"ע איסור"כ הי"ז וז"ל, וכל
מי שיש צו עזות פניס וכו' חוששין לו ביותר וכו' שסימני ישראל
האומה הקדושה ביישנים עכ"ל, (ובשטר הגלגולים הקדמה כ"צ
איחא דעונש המשמש לאור הכר להחגלגל צפו, ואפ"ל דכיון שהוא
מחמת עזות, ואיחא צניאכ (כ"ה:) וי"א חף עז צבהמכ דקה,
ובעונש הוא מדה כנגד מדה).

24. ספר דבר יעקב

ו] לא יצא יחדי בלילה לא בליל רביעיות
ולא בליל שבתות וכו' שבק לה לילי שבתות ולילי
רביעיות - התוס' רא"ש והתוס' ר"ד מבארים מפני
שבאותם לילות אין בני אדם מצוים בדרכים. כי
בני הכפרים היו הולכים לעיירות לשמוע קריאת
התורה, והלכו אור ליום ב' כדי לשמוע קריאה של
יום ב', ונתעכבו עד הלילה וחזרו אור ליום ג'.
ושבו הלכו אור ליום ה' כדי לשמוע קריאה של
יום ה', ונתעכבו עד הלילה וחזרו אור ליום ו'.
במוצ"ש הלכו אלה ששבתו בעיר בשבת והולכים
לבתיהם, נמצא שרק בליל שבת ובאור ליום ד' לא
היו מצוים בדרכים.

25. מהרש"א על פסחים דף קיב/ב

אי לאו דמכרזי ברקיעא הזהרו בחנינא ובתורתו כו'. תרתי מילי ננהו בחנינא היינו שהיה בעל מעשים כמפורש
בכמה דוכתי ועוד ובתורתו וכן צ"ל בנחמני שהיה ג"כ בעל מעשים:

1. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף קיב עמוד א

מסי"נ על הרבצת תורה וכו'

אם אין אתה מלמדני וכו'. דברים אלו מרפסן איגרא וא"א לפרשו כפשוטו, שהיה מאיים לומר לאביו
שהיה מקורב למלכות שיהיה מוסרו. והנה הר"ן בשבת ריש פרק ר"א דמילה מפרש **דהא דאמרינן דבשעת
השמד צריך למסור נפש אפילו על ארקתא דמסאני היינו דוקא בלא תעשה אבל בקום ועשה א"צ למסור
נפש** שהרי בלא"ה יכולים למנוע במציאות קיום המצות על ידו בזה שלא יהיה להם האפשרות לקיים באופן
שלא יועיל מסירות נפש שיקחו האמצעי קיום ולא יהני לזה מסי"נ מחוסר כל. וכגון שיקחו את התפילין והמזוזות
וכדו'. ומקשה הר"ן מאלישע בעל כנפים שקיים מ"ע דתפילין שהוא בקו"ע בשעת השמד **והרי כתב הרמב"ם
דהמוסר נפשו במקום שפטור עתיד ליתן את הדין, ומפרש הר"ן דהתם שאני דדוקא אדם גדול יכול למסור
נפשו שע"י זה יש חיזוק לדת ע"ש.**

**ולפי"ז ה"נ י"ל דר"ע היה מקהיל קהילות ומלמד תורה ברבים ואף שהיה הגזירה שלא ללמוד תורה מ"מ
מסר נפשו לדבר כדי לחזק הדת וללמד לעם ישראל תורה מה היא. ובאמת גם ידע בלא"ה שסופו להריגה
כמו שאמר לו ר' אליעזר בסנהדרין ס"ח ע"א שלך קשה משלהן (ועוד גמרות). לכן עשה כן ר"ע. ואמר לו
רשב"י שרוצה ללמוד אצלו ואמר לו ר"ע שמסכן עצמו דאסור לרשב"י למסור נפשו שהרי לא יצא מזה
חיזוק הדת שבזמן שהוא עדיין לא היה גדול כ"כ, ואמר לו רשב"י בדרך מליצה שמוכן אפילו לומר לאביו**

שימסרנו ויהרג, וסובר רשב"י שהוא גדול ויש בלימודו עמו כדי שיצא מזה חיזוק הדת והדו"ד שביניהם היה בזה אם מותר לרשב"י ללמוד דודאי ייודע שלמד ר"ע עמו מאחר שרק לרשב"י היה לו (פרוטקציא) ליכנס לבית האסורים ואם ייודע שלימד ר"ע תורה ודאי הוא שהיה זה עם רשב"י ולכן אמר רשב"י דהעגל בסכנה, ובאמת ר"ע כבר היה חבוש ובלא"ה נגזר עליו דינו ורשב"י טען שמותר לו למסו"נ על הלימוד שיהא בזה חיזוק לדת ולקיים התורה בישראל, (וע"ע להלן).

2. דף על הדף פסחים דף קיב עמוד א

בגמ': אמר לו אם אין אתה מלמדני אני אומר ליוחי אבא ומוסרך למלכות.

בשלמת חיים (סי' תת"ל"ו) תמה דאיך יתכן שרשב"י רצה להיות מוסר ולמסרו למלכות. ותירץ לו הגרי"ח זוננפלד זצ"ל דהק' דיאמר ליוחי אבא, ואם אביו יאמר דבר זה למלכות שהוא לא רצה ללמד את רשב"י תורה יפטרוהו מבית האסורים. (וצ"ע דאם זה דרך להוציאו אמאי לא עשה כן, ועוד דהרי מסכן בזה את רשב"י שרצה ללמוד תורה). וע"ע מה שהשיב לו הצפנת פענח בשלמת יוסף (כ' ח').

3. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף קיב עמוד א

עוד בענין אוכלין שתחת המטה

אוכלין ומשקין תחת המטה. ע"ל לעיל, והנה האחרונים דנים במעשה שהיה, סוחר אתרוגים שהיו לו כמה ארגזים עם אתרוגים שהניחם תחת המטה, והרי אתרוג שאינו ראוי לאכילה אין יוצאין בו ידי המצוה דבעינן לכם הראוי לאכילה. והתירו אותם מכמה טעמים. א. דמח' האחרונים בעיקר הדין אם צריך לאבד אוכלים שתחת המטה כ"ה דעת הגר"א, אך השבות יעקב פליג וס"ל דהוא איסור רק לכתחילה אבל אי"ז נאסר בדיעבד, וה"נ אפשר לסמוך ע"ז. ב. בדבר שעדיין אינו ראוי לאכילה כמות שהוא שהוא מחוסר תיקון כלשהו דאפיה ובישול וכדו' די"ל שאינו נאסר, וה"נ האתרוגים א"א לאוכלם כמות שהם שצריכים הם בישול.

4. מהרש"א על פסחים דף קיב/א

הוי עז כנמר וקל כנשר ורץ כו'. ארבע לשונות מחולקים קרובים בענינם מפורש בטור א"ח סי' א' ע"ש ועי"ל **דנקט ארבע לשונות של זירוז אלו לפי שיש לאדם ד' מונעים מהגיע אל תכלית השלימות והוא האחד העניות שאחז"ל שמעביר את האדם על דעת קונו. הב' הם האויבים רשעי עכו"ם שרוצים להעביר ישראל על דת בכמה גזירות. הג' הוא המזל לפי תולדתו כדאמרינן בשבת מאן דבלבנה גנב יהא ומאן דבמאדים גבר אשיד דמא ע"ש. הד' המונע הגדול היצר הרע ויש לאדם לזרז עצמו נגד ד' המתנגדים אלו וז"ש הוי עז כנמר לשון הוי עז נופל גם שאין לו העוז והכח בדבר מה יתחזק עצמו יותר מהיכולת בידו והיינו לגבי מונע דעניות דאהא מייתי לה הכא כפירש"י ורשב"ם ואמר קל כנשר לזרז עצמו נגד מזלו הרע בשמים ע"ד דרך נשר בשמים ואמר רץ כצבי לזרז עצמו נגד הרשעים לרוץ מפניהם במקום שאפשר לקיים מצות ה' כמו שעשו שלופי השמד בדור הגזירות ואמר גבור כארי הוא שיזרז עצמו נגד יצר הרע כמ"ש איזהו גבור הכובש את יצרן ודו"ק:**

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת פסחים דף קיב עמוד א

שוני העזות של כלב מנמר ומדוע זכו שיאמרו שירה

הוי עז כנמר. בביצה כ"ה ע"ב אמרו דהכלבים הם עזין שבחיות וצ"ע אמאי נקט הכא עז כנמר ולא נקט עזות יותר ככלב. והנה איתא בחז"ל למה זכו הכלבים לומר שירה והלא עזי פנים הם, אלא שזכו לכך בגלל שלא יחרץ כלב לשונו ע"ש. ולכאורה תמוה אמאי על נמר שאומר שירה לא שאלו עליו שהרי הוא עז פנים, ואכן מה תירוץ יש בנמר שזכה שיאמר שירה על אף שהוא עז.

ונראה דהנה הבדל גדול יש בין העזות של הכלב לעזות של הנמר, דהנה הכלב אינו מנצל העזות שלו לצורך ותכלית אלא סתם מתנפל על בני"א ונובת, וזהו השחתת רעה ול"ה לו לזכות לומר שירה אילולי שכר על לא יחרץ, ובודאי שאין ללמוד מהכלב לומר לנו הוי עז ככלב, דח"ו הוא (ועז פנים לגיהנם). אבל הנמר מנצל ומשתמש בעזותו הרבה לצורך, כשצריך לטרופ טרפו, ואכן זהו עזות הראויה, וממנו נקח לעבוד את השי"ת וללמוד התוה"ק שצריך להשתמש בעזות לצורך.